

PRESENTACIÓ DE JOAN PERUCHO COM A *ESCRIPTOR DEL MES D'ABRIL DE 1992*

Joan Enric Roig Santacana

Il·lustríssim Senyor Acadèmic
Il·lustres autoritats
Senyores, senyors
Amic,

Difícilment trobaríem un marc més adient i més del gust de Joan Perucho per a parlar-vos d'ell i de la seva obra que aquest Saló de lectura vuitcentista, que fou la Biblioteca personal del Fundador, don Víctor Balaguer, tan generosament cedida a Vilanova que l'ha conservada amb amor i respecte durant més d'un segle. Els llibres que ens envolten i la instal·lació que els conté han vist desfilar-hi les generacions de vilanovins, alguns vinguts de lluny però ben integrats aquí, i altres descendents dels patricis que el 1884 eren el nucli d'amics de don Víctor, els noms dels quals es poden llegir als setials del Saló Silvela. Uns i altres, però, units en un mateix afecte per aquesta Institució centenària que sentim com a cosa pròpia, amb tot el seu contingut bibliogràfic i artístic.

Val a dir que aquest afecte ha estat sempre compartit, i gosaria dir que potenciat, pels qui han regit la Biblioteca i el Museu al llarg dels anys. Des del primer d'ells, en Joan Oliva i Milà, pare dels germans Demetri i Víctor Oliva de Vilanova, mestres de les arts gràfiques, passant pels il·lustres poetes Miquel Ferrà i Joan Agelet i Garriga, provinent el primer de Mallorca i aquest darrer de la Terra Ferma de Lleida; o més cap ençà les senyores Pilar Corrales, Teresa Basora i Montserrat Comas, amb el parèntesi d'Oriol Pi de Cabanyes, avui Director de la Institució de les Lletres Catalanes; tots ells, vilanovins i forans, han treballat amb delit per a conservar i créixer tot el que aquesta Casa estotja. És just, doncs, que comenci expressant-los la nostra gratitud.

***

Fou un encert més de la Institució de les Lletres Catalanes la iniciativa de l'Escriptor del Mes. És un homenatge als creadors literaris en la nostra llengua, i una aproximació d'ells al lector. Tot el que sigui afavorir la difusió de la

---

Reembres ha estimat molt interessant i oportuna la publicació d'aquest text que correspon als mots pronunciats per Joan Enric Roig Santacana, el dia 11 d'abril de 1992, en l'acte de presentació, a la Biblioteca-Museu Balaguer, de Joan Perucho com a Escriptor del Mes d'abril de 1992.

Reembres, núm.9. Any 1995. Pàgs. 13-18.

llengua i la cultura autòctones mereix el nostre suport. Ens cal, doncs, agrair l'esforç de la Institució, i també el que han fet els escriptors que fins avui han acceptat de desplaçar-se a Vilanova, per honorar-nos amb llur presència i rebre el nostre homenatge.

Perquè si per ells és plaent de sentir l'escalf dels lectors, i escoltar de viva veu que la seva obra és coneguda i valorada el fet de recórrer durant una mesada les contrades de la nostra terra, quan ja s'ha deixat enrera la joventut, suposa molta fatiga. Ho explicava Josep Palau i Fabre a les darreries del seu mes d'escriptor: estava content, però molt cansat. Agraïm avui, doncs, a Joan Perucho i a la seva muller que hagin volgut estar entre nosaltres.

***

Abans de parlar-vos de l'Obra de Perucho voldria contar-vos unes anècdotes de la seva relació amb Vilanova, dues d'elles gastronòmiques i una bibliofílica. Com tots sabeu, el nostre autor té la faceta gastronòmica, sol o junt amb el seu amic Nèstor Luján. Ens diu en un aplec d'articles publicat l'any passat:

«Molts anys de la nostra vida hem viatjat plegats, Nèstor i jo per l'adquisició hipotètica de llibres rars i curiosos i de receptes de cuina oblidades. Ens hem anat fent grans amb les mateixes, idèntiques aficions...»

Fruit de la col·laboració de Luján i Perucho fou «El libro de la Cocina Española», la primera edició del qual aparegué el 1970. En tractar de la cuina catalana, esmenten que en Josep M. Servat, fill del que fou molts anys registrador de la propietat de Vilanova, i ell mateix Registrador de Barcelona, els convidà a un tast de bull de tonyina a la nostra platja. Ho aprofiten per a fer un elogi d'aquest plat, que no sol plaure la primera vegada, però que agrada més, com se sap, a mesura que un hom s'hi habitua. Tenim doncs, un viatge a Vilanova fet per Luján i Perucho per a conèixer el nostre bull de tonyina.

Aquesta altra nota vilanovina fa referència al bibliòfil i us la dono com a primícia. No sé si el mateix dia que en Servat els convidà a bull de tonyina, o en un altre viatge, fou visitada la llibreria de «Can Modistes». Això passava en els anys seixanta. Qui us parla és tan vell com per dir-vos que havia comprat alguna llibre en els primers anys trenta al senyor Pau Soler i Bertot. Com alguns del presents saben, el senyor Pau era germà del metge forense conegut popularment per «Perico Modistes», i cunyat del pintor vilanoví, mort a Amèrica, Rafael Sala i Marco (1891-1925). Rafael Sala, company de Ràfols i de Ricart, era un excel·lent artista, però tan poc feiner que els amics li deien «en Sala-mandra».

La primera llibreria «Modistes» fou posada a la plaça dels Cotxes, on ara hi ha el banc, mentre l'establiment matriu de la plaça de les Cols continuava només amb el comerç de vetes-i-fils. En aquells temps, només es venien llibres a «La Carpeta Moderna» i a «Can Modistes». Per posar un exemple: de «Mulassa» no n'hi havia d'altra que la que sortia a les festes i processons. On ara hi teniu

la llibreria d'aquest nom, el «Xic de la Sebastiana», pagès de la Geltrú, hi trepitjava els raïms de les vinyes de cal Dimas; i dos mesos a l'any s'hi venia vi, que abans era pregonat pel Nunci de l'Ajuntament, amb una mà aguantant la trompeta i amb l'altra el porró. Els qui escoltaven la crida tenien dret a fer un traguitxol que els acabés de convèncer.

Cal dir que, de llibres, se'n venien molt pocs. Com que els editors no havien inventat encara allò que després s'ha conegut com a «servei de novetats», que porta a cada llibreria tot el que va sortint, amb dret a tornar-ho si no és venut dintre de sis mesos, el llibreter comprava «en ferm», o sigui sense possibilitat de devolució. Procurava, per tant, fer-ho amb molta mesura, diríem: només allò que sabia a qui ho podia vendre. Però malgrat aquesta parsimònia en el comprar, amb els anys, s'acumulaven a la llibreria una colla de títols d'edicions velles, que s'havien fet rars en el mercat, adquirits a preus baixos, i que resultaven temptadors, puix que el llibreter els venia al preu de vint o trenta anys enrera.

Per atzar, vaig poder entrar un dia a la rebotiga de «Can Modistes» de la plaça de les Cols. Hi havia primeres edicions d'Unamuno i de Baroja, publicades als anys vint per «Renacimiento» o per «Caro Ruggio», que no arribaven a cinquanta pessetes, quan ara valen entre tres i cinc-mil. Enllaminit, vaig demanar a l'actual propietari si tenia altres títols consemblants, per adquirir-los tots. La seva resposta fou decebedora: «Ara ja no em queden més que aquests. Fa uns mesos en tenia molts més. Però vingué el Sr. Nèstor Luján amb un amic seu i van comprar tot el que volgueren». Mai no he gosat pregunta-li, però penso que avui tenim aquí entre nosaltres aquell amic d'en Nèstor que tingué la sort d'heure barates aquelles primeres edicions d'escriptors castellans del 98, que tants anys havien dormit a la rebotiga de «Can Modistes», sense que els vilanovins ho sospitéssim.

La tercera nota fa referència a la col·lecció de Menús que guarda aquest Museu. Segons que sembla, fou iniciada amb una donació de l'escriptor de Medinasidònia (Cadis), Mariano Pardo de Figueroa y de la Serna (1828-1918). Potser aquests cognoms no us diguin més que era un aristòcrata. Però molts haureu llegit, en la làpida que entrant al Museu recorda i honora els seus benefactors, al costat del Marquès de Castrofuerte un exòtic «Doctor Thebussem», que a una banda porta la Creu de Cavaller i a l'altra el sobre de carter honorari. Si recordeu que no hi ha noms castellans acabats en ema, el d'aquest personatge, alhora «hidalgo de solar conocido» i carter resulta encara més insòlit.

Us aclariré que, ni era doctor, ni es deia Thebussem. Aquest nom és un acròstic: una combinació ideada com a pseudònim pel nostre benefactor a base de la paraula «embustes», invertint síl·labes i afegint-hi una hac i una essa que li donen un caient britànic, puix que ells llegirien «Zebossem», «Zebiussem», o alguna altre de les cinc pronúncies possibles que, per a desesperació dels estudiants, té en anglès la vocal «u».

Aquest «Doctor Thebussem» fou curiosament un dels qui primer escriviren en castellà sobre filatèlia i sobre gastronomia. Les seves col·leccions d'articles,

algunes sota el títol de «rstras de ajos», publicades en edició pròpia i tiratges curtíssims són avui molt recercades pels bibliòfils, com ara Joan Perucho que, sospito amb enveja, les té quasi totes.

Thebussem, o si voleu don Mariano Pardo de Figueroa, havia reunit a la seva «Huerta de la Cigarra», a Medinasidònia, col·leccions curiosíssimes: segells, objectes filatèlics, menús de banquets, etc. Amic personal i polític de Balaguer, li va donar aquesta col·lecció de menús, que avui tenim entre aquestes parets, molt incrementada per altres aportacions, entre les quals vull referir la de fa dos anys del Doctor Enrique Mapelli, andalús com Thebussem, professor de Dret Aeronàutic, antic Cap del Servei Jurídic de la Companyia Iberia, que, fruit dels seus viatges arreu del món, ens va dur dues maletes plenes dels menús més exòtics i interessants.

Els amics «Pere Tàpies» i Francesc Murgades convidaren Joan Perucho a comentar aquesta col·lecció de menús, per si un editor es decidia a publicar-la. Fruit de la visita foren uns articles divulgatius que va publicar a l'Avui.

Potser el moment més interessant d'aquesta visita va ésser la sorpresa que el nostre autor va tenir en veure, entre la donació del Dr. Thebussem, una lletra del valencià General Carlos Palanca (1819-1896), que es va distingir en l'expedició franco-espanyola a la Cotxinxina, sobre la qual aquest militar va publicar el 1869 ressenya històrica, llibre avui intrombable, però que Joan Perucho posseeix. En aquesta lletra, el General Palanca convidava al Dr. Thebussem a assistir a un banquet que donava als notables de Manila per celebrar que el seu fill «Mandarin de la China» diu, s'hagués salvat d'un naufragi en el mar xinès. Seguia la descripció dels plats. Resulta curiosíssim que un espanyol tingués prou coneixement de la llengua i la cultura xineses per arribar a mandarí, càrrec que es guanyava per oposició, com entre nosaltres, el de notari, i que demana un esforç de memòria formidable. Encara que no fos pel seu salvament del naufragi, el fill del General Palanca, arribat a mandarí es ben mereixia el banquet de Manila d'ara fa un segle i quart, el menú del qual guardem dins d'aquestes parets.

Joan Perucho acabava de publicar «La guerra de la Cotxinxina», Edicions 62, 1986. El llibre recrea l'episodi d'aquesta expedició colonial, les heroïcitats del General Palanca, que li valgueren una creu llorejada; tot amb la fantasia i l'humor propis del nostre escriptor. D'aquí el seu interès per aquest menú que va poder llegir en aquesta mateixa sala, del qual la senyora Comas va donar-li'n fotocòpia.

Disculpeu que m'hagi estès amb les anècdotes que relacionen Perucho amb Vilanova, puix que allò que se m'ha demanat és presentar-vos l'escriptor i l'obra.

És difícil de resumir en poques paraules una personalitat tan rica i complexa com la seva. Si ho havia de dir en un sol mot, triaria el de *polígraf*, que vol dir l'autor que ha escrit sobre matèries molt diferents. En el seu cas, les ha cultivades totes destrament: poesia, periodisme, cuina i vins, crítica d'art, literatura de viatges... El més valuós, però és la seva obra personal de creació

literària. Com va escriure Carles Pujol, ens trobem davant d'un «*mestre de la veritat fantàstica*».

Fent un incís, cal que digui que Pujol fou el primer que va estudiar el nostre escriptor, amb la monografia que porta el títol de «Juan Perucho, el mágico prodigioso», de ressonàncies calderonianes, editada el 1986 per l'Escola Universitària de Traductors i Intèrprets. No arriba a les cent pàgines molt plaents de llegir, i no ha estat superada pel dens estudi que Julià Guillamon va publicar el febrer de 1989 dins la col·lecció «Llibres a l'abast» d'Edicions 62 amb el títol de «Joan Perucho i la literatura fantàstica». L'obra de Guillamon profunditza més, si voleu, que no la de Pujol i té una extensió molt major. Però per a un lector corrent és massa densa i per tant, cansa de seguir-la fins el final.

Perucho és originàriament un jurista. Va cursar Dret a la Universitat de Barcelona, i durant molts anys ha exercit una de les funcions més nobles de la carrera: Administrant justícia fins a la seva jubilació. Potser aquest és l'únic camp on els seus escrits (en forma de sentències) només són coneguts dels qui han acudit al seu Jutjat.

Però la resta de la seva obra ha estat àmpliament difosa a través de grans diaris i edicions múltiples, i traduïda a diversos idiomes. En el fullet de presentació, ell mateix us explica qui és i per què escriu; Julià Guillamon analitza la seva trajectòria de creador, que a continuació és jutjada per sis altres crítics, per tal que el lector obtingui una visió global. Segueix la seva Bibliografia des del primer llibre poètic, el 1947, fins la seva Obra Completa en curs de publicació. El fullet es clou amb dues mostres de la literatura del nostre autor, una sobre vampirisme i l'altra sobre gastronomia, que estic segur que llegireu amb gust i us faran ganes de conèixer altres textos de l'autor. Us asseguro que no us decebran.

No us penseu pas que calgui ésser un erudit per assaborir els llibres de Joan Perucho. Hi ha molts nivells de lectura en qualsevol obra literària, i també en les seves. Per esmentar un autor il·lustre, que Perucho té en dilecció, em permetré de posar com a exemple el Quixot: Des del lector que no hi veu més enllà de la divertida història de dos bojos, magre l'un i gras l'altre, que van pel món cercant d'ésser apallissats; fins els qui, com ara Perucho, admiren la bellesa d'estil del llibre, i allò que li és més característic: la dignitat moral de l'home i el refús de la injustícia, la noble tristesa de Cervantes, de qui l'escriptor que avui tenim entre nosaltres ha dit: «*És l'únic autor que m'ha acompanyat sempre, a qui no he renunciat mai*».

Entenc que cal desmentir els que diuen que a la literatura de Perucho «hi ha massa erudició». Fins ho ha escrit Sam Abrams. S'ha d'ésser ingenu com un bon nord-americà per a dir-ho. Allò que realment fa Perucho és una mestrívola barreja entre la informació i la deformació, entre la realitat i la fantasia. A base de fets, dades i noms reals; amb citacions literals d'escrits apareguts, ell les barreja amb altres noms, episodis o situacions que hi podrien haver tingut relació, encara que debò no la hi tingueren. Davant d'aquestes piruetes, el lector queda sorprès i, entre astorat i divertit, no sap massa on acaba el real i on

comença el fantàstic. Però l'habilitat amb què la mescla ha estat feta, el manté atent a la lectura.

No es tracta d'una paròdia d'erudició, del que s'anomena un pastitx, que no té res a veure amb pastitxo, malgrat la similitud fonètica entre els dos mots. Pastitx és l'obra en la qual es contrafà l'estil d'un altre escriptor; mentre que diem pastitxo d'una cosa mal feta, d'una pasterada. Perucho no fa ni una cosa, ni l'altra. Les seves citacions literals d'autors són rigorosament fidels al text; bé que en un moment donat Perucho les hi dóna un tractament lúdic: fa una guinyada, un canvi de rumb sobtat a la narració, que deriva vers la ironia i l'humor de bon jaient, que fa somriure el lector. L'alenada de secret o de misteri queda així esvaïda. Arribats a aquest punt, ni els fantasmes que Joan Perucho guarda a la seva calaixera d'Albinyana, en el veí Baix Penedès, ens esperveren; ni correm al mercat d'allà de Vilafranca per comprar-hi al preu que sigui un forc malolent que ens protegeixi de les succions del vampir Onofre de Dip; ni presentem una denúncia al Jutjat d'El Vendrell demanant que Sa Senyoria mani tancar dins el «Rioleón Safari», mantinguts per la Generalitat, el «Pirófagus catalanae», junt amb les altres perilloses bestioles que l'escriptor va ressenyar, el 1977, dins el seu «Monstruari fantàstic».

Tampoc no ens cal creure a ulls clucs en la tirallonga d'autors i obres que esmalten les obres d'aquest extraordinari erudit del meravellós i de l'apòcrif, que seguidament us explicarà una part de les seves Memòries en curs de publicació.

Disculpeu-me si us he privat tant de temps de la seva paraula, força més amena que la meua, i moltes gràcies per haver-me escoltat fins aquí.

Joan Enric Roig Santacana
Vilanova i la Geltrú,
Biblioteca-Museu Balaguer, 11 d'abril de 1992.